

20

L'orientació professional inicial:
de la LOGSE a la seva aplicació

Barcelona 1993

Questions plantejades als senyors MIQUEL INGLÈS, investigador del CIREM, SALVADOR AUBERNI, tècnic de l'Institut Municipal d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona, coordinador de programes de nivell 1, i JOSEP ANTONI BLASCO, inspector d'Ensenyament Secundari i professor de Formació Professional.

1. **En què consisteix l'orientació professional inicial? Què hi aporta la LOGSE?** Com s'hauria d'aplicar i com creu que s'aplicarà a Catalunya? Qui l'hauria de realitzar? Quin paper hi ha de tenir el professorat? Creu que funcionarà?
2. **L'orientació al servei de les persones a orientar, o al servei de l'economia del país?** Ha de valorar el potencial de les persones? o els llocs de treball? Ha de tendir selectivament a una planificació de les professions segons les demandes del mercat de treball?
3. **Amb l'evolució, el canvi i fins la desaparició de moltes professions a partir de les noves tecnologies,** quins models, quins referents pot utilitzar l'orientació? Com s'ha de fer l'orientació, en aquesta situació?
4. **Moment de l'orientació inicial:** al final de l'educació obligatòria? No s'adreçarà o serà útil només als que continuïn estudiant? Els alumnes afectats pel fracàs escolar: quan, per qui, com i cap on seran orientats?
5. És vàlida, adequada i suficient una orientació sense uns **temps d'experimentació de treball real** en diversos camps?
6. En quina mesura la lliure circulació dels treballadors dins la Comunitat Europea s'ha de tenir present en l'orientació professional inicial? Aquesta **dimensió europea de l'orientació** s'ha d'adreçar a tots els nivells professionals o només els tècnicament més qualificats? Què comporta?

PRESENTACIÓ¹

JOAN SOLER:

Aquest és el 20è. debat de l'Aula Provença. El tema: "Orientació professional inicial". La funció de l'escola, de vegades, més que formativa és ser una màquina social que cataloga els futurs ciutadans, els classifica socialment, econòmicament, laboralment... i marca els nois i noies en relació a la societat. Per tant, una certa funció de classificació social sí que l'ha feta, l'escola, però també una certa funció d'orientació: quan, el professor es converteix en model de l'alumne que, per exemple, vol estudiar història perquè el professor és molt simpàtic, perquè li ha fet agafar interès per aquella matèria... etc. O, de vegades, l'orientació és de caire negatiu "nen, tu no serveixes per estudiar", "nen, tu a F.P.", "ves a mirar a l'INEM, a veure si trobes alguna cosa", etc. Si l'escola sempre ha fet una orientació o altra, volent o no volent, perquè no fer-ho bé, sistemàticament i d'una manera eficient?

Hem invitat a aquest debat els senyors: Miquel Inglès, investigador del CIREM sobre aquest tema, que està fent un treball de part de la Fundació Serveis de Cultura Popular; Salvador Auberni, tècnic de l'Institut Municipal d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona i coordinador de programes de nivell 1; i Josep Anton Blasco, professor de F.P. i inspector d'Ensenyament Secundari, un càrrec tècnic de l'Administració educativa.

Tots han coincidit que moltes altres persones podrien haver estat en el seu lloc i potser amb més competència i coneixements, des de càrrecs polítics — tant d'educació com de treball—, del món universitari (departaments de pedagogia, psicologia), del món de l'empresa (directius de personal) o

¹ El debat es va celebrar el dia 14 d'octubre de 1993.

professors (pedagogs, psicòlegs) que treballen directament dedicats a aquest tema de l'orientació professional. Evidentment, no tothom podia ser ponent però sí que tothom té l'oportunitat d'intervenir en el debat, i us demanem que així ho feu.

Normalment, hi ha tres ponents, de vegades dos. Aquest cop, però, des del punt de vista de la psicologia, hi hauria faltat un quart ponent.

A més de les qüestions proposades en el full, n'hi podrien haver moltes més. Per exemple: "Es crearan, a partir de la LOGSE, cossos d'orientadors, especialistes, gabinets d'orientadors?" "Quin seria el paper de la família?" "I el dels mitjans de comunicació?". Sabem que la TV pesa fortament en l'orientació: sèries que fan decantar cap a la medicina, cap al periodisme, cap a determinades professions, o, de vegades, anuncis com aquest del Corte Inglés, on sortien nens que volien ser músics, artistes..., però on cap d'ells no volia ser, simplement, paleta, treballador d'una empresa, en el camp que fos.

Una altra qüestió interessant fóra: "Com ha de tractar l'orientació professional inicial la qüestió del gènere?", és a dir, "l'orientació professional adreçada als nois i les noies": a les noies se les tendeix a orientar cap a un tipus de professió que sembla que, per gènere o sexe, els correspon, i als nois cap a unes altres. No s'hauria de discriminar les noies, o s'hauria de fer una discriminació positiva a favor d'elles en determinats aspectes?

SALVADOR AUBERNI:

Abans de res, he de dir que jo no em sento ponent, sóc un professional de l'educació que ha estat dedicant bastant temps al tema de l'orientació, i hi ha molts aspectes que em preocupen. He tingut l'oportunitat de treballar amb nois adolescents que estan en fase de llançament cap al seu futur... això és el que conec. Més aviat que pronunciar una ponència, tindria interès de plantejar a la taula diferents aspectes de l'orientació per després entrar-hi en debat. La primera cosa que posaria sobre la taula seria aquesta: em preocupa que un terme com "orientació inicial" pugui arrelar. Dic això perquè si fem el terme "orientació inicial" vol dir que hi ha una "orientació final", que l'orientació té un principi i una fi, però això no és així. L'orientació és un procés educatiu que no té fi. En tot cas, tindria fases, a les quals correspondrien actuacions diverses.

Parlem de "procés" de la mateixa manera que durant un temps ha estat molt de moda parlar dels processos d'aprenentatge de lecto-escritura en els nens i nenes; així com s'havia parlat de pre-requisits per a la lecto-escritura, també hi ha pre-requisits en el procés d'orientació. Si orientar vol dir procurar que l'adolescent sigui capaç d'assumir un projecte personal i professional que haurà de realitzar i posar en pràctica partint d'uns punts de referència, vol dir que, per prendre les seves opcions, necessita fer uns aprenentatges i assolir una formació prèvia que el possibiliti per prendre aquest tipus d'opcions. Llavors, aquests pre-requisits marcarien tot el procés educatiu, des que el noi o la noia inicien el procés escolar fins que l'abandonen pel fet que entren en el sistema productiu. Aquests pre-requisits serien: capacitat d'observació, d'intervenció, de diàleg, possibilitat de decisió, de participació en una organització... Tots aquests valors i aquestes possibilitats participatives reals, actives, de l'alumne dins l'escola —que ens recorda els plantejaments de l'escola nova—, reprenen un cert sentit —per no dir, plenament, el sentit— quan ens estem plantejant un problema d'orientació.

D'altra banda, des d'aquesta idea de "procés", jo en proposaria una altra, perquè hi reflexionem. Funciona —encara que poc— un cert concepte d'orientació molt paternalista, que diu: "Jo, com a professional de l'ensenyament, conec tota l'evolució de l'alumne, em baso en estudis psicomètrics, psicològics... i veig que tal persona s'ha d'orientar cap a tal tipus de treball...". Aquesta mena d'orientació el que fa és mantenir la persona en la seva immaduresa, perquè no l'ajuda a assumir el propi projecte personal, que ha de ser el seu punt de partida en la seva carrera professional.

Dins d'aquest aspecte, convé pensar, també, que els professionals de l'ensenyament provenim d'una cultura i d'uns valors determinats, i que els adolescents que tenim davant nostre n'han viscut uns altres i d'una altra mena. Si no en prenem consciència, el diàleg alumne-professor cada vegada serà més un diàleg de sords o de persones allunyades, que no fomentarà sinó la incomprensió.

Jo destacaria uns punts molt clars:

- Nosaltres tenim el valor del treball com a vincle amb la societat. En canvi, per al jove, no és el valor del treball sinó el del consum, el que el connecta amb la societat.

- Nosaltres, com a persones adultes, tenim gravada en el nostre registre la cultura del treball "perenne". Dins del nostre vocabulari, se'ns acut poques vegades dir: "quan se t'acaba el contracte?", o "què faràs l'any que ve?"... En canvi, els joves viuen unes circumstàncies molt concretes dins el món del treball. El Ministeri de Treball, l'any 1990, deia que el 29,8% dels contractes dels assalariats eren eventuais (el 45% dels quals eren joves d'entre 16 i 30 anys).

- D'altra banda, la situació d'atur la pateixen sobretot els treballadors joves (de 16 a 35 anys), els més nombrosos dels quals dins la franja de 16 a 25, especialment dones. Per tant, les dones joves, les noies, són les que pateixen més aquesta situació.

Tot això configura una valoració de la societat, una manera de relacionar-se... M'agradaria que les persones que són especialistes en el vessant psicològic valoressin les repercussions que això representa en la seva

personalitat.

També m'agradaria debatre aspectes tant importants com vèncer d'una vegada el sistema "binari", diferenciat del sistema educatiu, que es va repetint llei rera llei. Hi ha la classe dirigent, l'educació teòrica del pensament de la lògica, per a uns, i l'educació de la tècnica de l'execució, per a un altres. La LOGSE intenta suavitzar aquesta diferenciació, però, a partir d'una secundària obligatòria resolta, torna a aparèixer la formació tècnica i la formació teòrica lògica.

MIQUEL INGLÈS:

Jo també haig de demanar excuses perquè no sóc la persona més adequada per estar a la taula, però podem parlar del tema que aquest debat planteja i suggerir-ne alguns aspectes. La meua visió com a professor, com a tutor de grups, i pel fet d'estar treballant en un estudi encomanat per la Fundació Serveis de Cultura Popular, té en compte dades concretes i generals que vaig procurant d'encaixar. Sense entrar en el tema gros, jo intentaré respondre dins el vessant de les preguntes 2 i 3: a qui i per què s'ha d'orientar, i si l'orientació s'ha d'adreçar al servei de les persones o al servei de l'economia del país. Són preguntes força interessants i que no haurien de comportar gaires contradiccions; però, en la pràctica, hi ha qui posa l'accent, sobretot, en uns aspectes humans i idealistes, mentre que d'altres remarquen més la instrumentalització del resultat en dades de reducció de l'atur al país.

De tota manera, ens referim a una franja d'edats que és molt crítica: estem parlant d'"orientació inicial", que pertoca al període adolescent, entre els 16 i els 20 anys, però d'un efecte relativament minvat a causa de la situació transitòria en què es troben i que, per raons culturals, etc, es perllonga l'ensenyament fins als 18, 19 i 25 anys: avui, això d'anar-se'n de casa ja no es dóna de la mateixa manera que abans.

La gran contradicció és dir "o les persones o el sistema".

Començaré per plantejar "per què el sistema". Una primera raó és que el país està format per uns recursos que són escassos i que, doncs, s'han de saber administrar adequadament. Una altra raó és de solidaritat: la formació

costa diners no només a les persones sinó socialment. Hi ha raons, doncs, fonamentals, de pes. Jo crec que aquestes raons han arribat a un punt de maduresa en què ja es recomanen com a prioritats. A Europa, per exemple, s'ha passat de les recomanacions que hi havia al memoràndum dels anys 90 sobre Formació Professional a fer apostes importants des del punt de vista de les noves tecnologies, l'agressivitat... perquè estàvem en un moment d'expansió econòmica i semblava que havíem entrat en una onada important... quan, de cop i volta, tot Europa és afectada per una forta recessió i es posa l'accent, sobretot, en els aspectes de l'orientació. Avui en dia, la línia principal de la formació professional a Europa es mou entorn d'un eix vertebrador que és l'orientació. I això per moltes raons: per l'escassetat dels recursos i pel fet que aquests efectes estan pesant sobre les capes més joves de la població i, d'una manera especial, com un subsector, sobre les dones. Així, doncs, des d'un punt de vista econòmic, se sosté la importància d'estratègies d'aquest tipus.

D'altra banda, hi ha moltes maneres d'actuar sobre les persones; depèn de l'enfoc amb què es treballi, de la perspectiva social, del punt de vista professional, etc. Són corrents d'orientació, alguns contradictoris, que responen a models d'intervenció i que estan actuant sobre les persones. En aquest camp hi ha diverses línies d'actuació que, amb tot el respecte, es podrien "etiquetar" així:

- N'hi ha que estan basades en l'aportació d'informació a les persones, considerant, que una vegada informades, prendran decisions. A partir d'aquí, s'hi poden acompanyar processos de reflexió, col·lectius sobretot.

- L'orientació professional, en un sentit molt concret, ha de tenir efectes sobre la qualificació de la persona: en el mercat de treball es valora la seva qualificació. Si parlem de professional com una acció que modifica —en el sentit d'augmentar, de millorar— les competències professionals d'una persona, la seva qualificació en el mercat de treball, i que aporta altres expectatives de qualitat de vida, de millora de les condicions de treball, etc, sobre aquest punt de vista d'orientació professional hi ha un corrent que insisteix en la "inserció".

- I també hi ha unes línies intermèdies basades en el constructivisme o en tendències de tipus semblant que parteixen de la base que s'educa la persona

de forma global en un moment determinat i forma part d'aquesta participació en la vida dels adults, en la seva qualificació, etc.

Des d'aquest punt de vista, crec que cal veure si és més adequat plantejar-se un terme mitjà d'orientar cap a les persones o cap a l'economia. Jo diria que s'ha demostrat que els corrents basats en els extrems, els que s'han basat només en els aspectes econòmics, han fracassat. Els grans corrents de la CE als anys 90 recomanaven un esforç cap a la formació de noves tecnologies. Això, avui en dia, no es pot sostenir perquè els efectes sobre l'economia europea són forts: no es podien preveure i s'ha caigut en errades de molt de pes. Per exemple: a França es fa un estudi sobre la carència de tècnics en el sistema productiu, s'hi arriba comparant l'economia francesa amb d'altres més desenvolupades —com Japó o EEUU— on mancaven enginyers. Com que França és un país disciplinat, on els plans es compleixen, es posa en marxa un pla ambiciós de formació d'enginyers industrials, i ara resulta que, a França, els enginyers industrials no troben ocupació, que els joves passen una mitjana d'un any i mig o dos anys per trobar un lloc de treball, quan abans trigaven tres mesos. Això vol dir que se'ls ensenya pitjor? Segur que no, que ara hi ha més mitjans. Se'ls ha orientat malament? Segur que no. El que vull dir és que hi ha moltes variables a tenir en compte quan parlem d'orientació. Si ens basem només en els aspectes econòmics, es poden donar errors greus d'aquesta mena.

Un aspecte que jo he observat en experiències d'orientació és que aquests processos van a buscar un desenvolupament del potencial humà sobre la base que les persones estan inserides en un medi, dins el qual s'han de moure, tenint en compte que aquest medi és modificable i ells hi participen. De tot aquest conjunt dialèctic, des del meu punt de vista, són aquests aspectes els que veig que són més enriquidors.

JOSEP ANTON BLASCO:

L'esquema que ens havíem fixat és fer primer una part introductòria de l'orientació, després parlar del món productiu i dels canvis tecnològics que hi ha hagut i que ha portat a l'atur, i a l'atur juvenil. I també, què és el que diu la LOGSE i un petit repàs de la part institucional.

Les lleis generals d'educació, per sort, acostumen a ser curtes i bastant entenedores. Per això m'he preparat una selecció de paràgrafs per llegir-vos-els aquí:

- L'article 18 diu que "l'educació secundària obligatòria (de 12 a 16 anys) tindrà com a finalitat transmetre a tots els alumnes els elements bàsics de la cultura, formar-los per assumir els seus deures i exercir els seus drets i preparar-los per a la incorporació a la vida activa".
- L'article 20, apartat 4, tot i que no parla de l'orientació, afirma que "la metodologia didàctica en l'educació secundària obligatòria s'adaptarà a les característiques de cada alumne, afavorirà la seva capacitat per aprendre ell mateix i per treballar en equip".
- L'article 23, apartat 2, diu: "Per als alumnes que no arriben als objectius de l'educació secundària obligatòria s'organitzaran programes específics de garantia social amb la finalitat de proporcionar-los una formació bàsica i professional que els permeti d'incorporar-se a la vida activa o prosseguir els seus estudis... Els alumnes, després dels 16 anys, que no hagin aconseguit aquests objectius seguiran aquests cursos de programes de garantia social amb aquests objectius".
- A l'article 25 —que és la secció 2a. del batxillerat—, apartat 3, diu: "El batxillerat proporcionarà als alumnes una maduresa intel·lectual i humana així com els coneixements i les habilitats que els permetin complir les seves obligacions socials amb responsabilitat i competència. També els capacitarà per accedir a la formació professional de grau superior i als estudis universitaris". Per tant, hi ha també una part orientativa, perquè fa una cosa o un altra independentment del nivell, perquè haurien d'aprovar tant per fer els mòduls C com per passar a la universitat.
- A l'article 27 —referint-se també al batxillerat— diu: "Les matèries pròpies de cada modalitat de batxillerat i les matèries optatives els proporcionaran una formació més especialitzada, els prepararan i orientaran cap a estudis posteriors o cap a l'activitat professional. El currículum de les matèries optatives podrà incloure una fase de formació pràctica fora del centre".
- A l'article 30, apartat 5 —dins del capítol 4t. que parla de formació

professional—, diu: "La formació professional específica facilitarà la incorporació dels joves a la vida activa, contribuirà a la formació permanent dels ciutadans i atindrà les demandes de qualificació del sistema productiu". Diu, també: "El currículum dels ensenyaments de formació professional específica inclourà una fase de formació pràctica en els centres de treball, de la qual podran quedar totalment o parcialment exempts els que hagin acreditat experiència".

- L'article 55 —títol 4t— diu: "Els poders públics donaran una atenció prioritària al conjunt de factors que afavoreixen la qualitat i la millora dels ensenyaments, en especial a: a) la qualificació i formació del professorat, b) la programació docent, c) els recursos educatius i la funció directiva, d) la innovació i la investigació educativa, e) l'orientació educativa professional, f) la inspecció educativa i g) la valoració del sistema educatiu.

- L'article 60 diu: "La tutoria o orientació dels alumnes formarà part de la funció docent. Les administracions educatives garantirán l'orientació acadèmica, psicopedagògica i professional dels alumnes, especialment en allò que fa referència a les diverses opcions educatives i a la transició del sistema educatiu al món laboral. La coordinació de les activitats d'orientació serà portada a terme per professionals que comptaran amb la preparació adequada... Les administracions educatives garantirán la relació entre aquestes activitats i les que, en aquest camp, desenvolupin les administracions locals".

- L'article 63 —títol 5è— diu: "Amb l'objectiu de fer efectiu el principi d'igualtat en l'exercici del dret a l'educació, els poders públics promourán les accions de caràcter compensatori en relació a persones, grups i àmbits territorials que es trobin en situacions desfavorables i proveiran dels recursos econòmics per a aquest fi".

Jo diria que, a partir de la LOGSE, queda obert que tot sigui possible, almenys a nivell de declaracions. És clar, jo recordo que, llavors de l'aprovació de la LOGSE, quan llegia el diari o escoltava la TV, cada dia s'aprovaven un grapat d'articles per consens, però en aquella ocasió els grans temes com "el fracàs escolar" o "el tractament de la diversitat" de tots els alumnes fins als 16 anys, tots ens vam quedar amb les ganes que fossin tractats amb més profunditat.

D'altra banda, la posada en marxa d'una llei d'educació és una cosa molt complexa, i aquesta és la preocupació als centres i instituts: com es posarà en marxa de la llei i els aspectes curriculars. Fins que els professors, el seminari, el departament... han consensuat quins seran els aspectes curriculars, que són els temes que prioritàriament s'estan tractant, els altres aspectes, com l'orientació o el tractament de la diversitat, possiblement quedin per a una tongada posterior a aquests 3 o 4 anys.

Partim també del fet que d'experiència prèvia respecte a l'orientació, penso, a hores d'ara, no n'hi ha prou: no hi ha hagut gaires mitjans i, d'altra banda, són escassos els materials que s'estiguin utilitzant als instituts —per exemple, dintre dels plans d'acció tutorial—, sobre orientació. Fins al punt que el tema de l'orientació és un dels menys treballats.

També fóra important, en aquest temps que falta, que tot el que fa referència als aspectes de la preparació i de l'anticipació fins a la reforma es treballés molt més que no s'està treballant. A part dels IES o dels centres que ja s'han incorporat a la reforma, la resta de centres no estan treballant el que caldria per una reforma que s'haurà de posar en marxa dins dels cursos vinents.

I si atenguéssim a la capacitat organitzativa dels instituts —un altre aspecte important—, jo tampoc no seria gaire optimista. Destacaria l'aspecte complex de la posada en marxa de la reforma i de l'organització dels instituts, fruit de la LODE, la qual, segurament, no és la millor per escometre una reforma en la qual s'han d'introduir molts canvis. Primer, els curriculars —que són els que es veuen més, perquè s'ha de donar títols i s'ha d'avaluar—, però també d'altres més subtils i més complexos com els que fan referència al tema de l'orientació.

L'existència dels equips psicopedagògic (EAPs) és també important: en l'article 60 es diu que seran portats per professionals adequats. També hi haurà els professors, els coordinadors dels temes d'escola-empresa... Respecte als EAPs, hi ha una ordre de la Generalitat que ho regula, de l'any 83, i una altra del Ministeri d'Educació i Ciència, que crec que és de l'any 92. El que sí que em va quedar gravat és que l'orientació només es regula a nivell d'ordre, no de decret, només a través d'unes ordres. Després, a part

del contingut, seran molt importants els efectius amb què es pugui comptar. Actualment, dins d'un EAP, un sol psicopedagog pot tenir assignats quatre instituts i és molt diferent tenir quatre instituts que tenir un orientador per institut! Tot això per a un pla d'actuació sobre orientació a cada institut i per entrar en una cultura de l'orientació. Una cultura que ha de tenir el professor com a referent fonamental, a partir de la seva pròpia experiència, i hem de tenir en compte que l'experiència dels nostres professors és que han estudiat una carrera i després s'han dedicat a donar classes. Per tant, a més del coneixement limitat que tenen del món del treball —i, com s'ha dit, de la dificultat de connexió generacional entre professors i alumnes joves— hi ha també el desconeixement del mercat de treball i de l'empresa.

Hi ha poc treball per al jovent, i cal tenir en compte que aquest jovent està escolaritzat per obligació, perquè no hi ha feina, tot i que podria ser una conquesta democràtica que els alumnes estiguessin escolaritzats més temps. Però si, per part del que correspon a la societat, a nivell econòmic i social, no hi ha canvis respecte a aquesta situació del jovent, em penso que d'aquí a vint anys haurem de fer una altra llei general d'educació, perquè els problemes que hi ha no són tant de caire educatiu com social. És a dir, si hem d'orientar al jove, no és tant per un problema educatiu sinó per un problema social, que no hi ha prou feina per a aquest jovent. Tot això és molt difícil de solucionar, perquè no es pot dir "anem a repartir el treball": és una qüestió internacional, hi ha hagut unes noves tecnologies, una internacionalització del capital, dels mercats... però potser sí que hi ha coses que, dins la negociació de la crisi, caldria abordar: com s'incorporen aquests joves al món del treball. I tot i que el tema de la incorporació del jovent al món del treball no forma part dels que constitueixen les negociacions del pacte social, penso que la societat en té la responsabilitat. I s'han de plantejar formes negociades, que no agraden del tot a ningú, segons les quals els joves treballin unes hores —cobrin o no—, i es formin... i davant d'això la posició de l'empresariat ha de ser diferent, com també la dels sindicats. Són certes, a vegades, les crítiques que s'han fet sobre els contractes en formació, que tenen una sèrie de problemes... Però tampoc no s'ha entrat a negociar tot el que ha de ser un marc per a la transició escola-treball, un conjunt de lleis, d'acords...

MIQUEL INGLÈS:

Joestic d'acord amb el que has dit però m'agradaria afegir-hi una cosa per completar-ho. Certament, el referent és el professor, l'alumne té davant seu un adult que és un model per a ell... L'adult juga un paper més enllà d'allò formal que transmet, hi estigui o no d'acord el jove. Hi hauria, doncs, un tema del qual hauríem de parlar perquè fa trontollar tota l'orientació. Si l'orientació consisteix a transmetre als joves una bona experiència, de vegades no es donen les condicions perquè aquesta experiència es pugui comunicar i llavors resulta un discurs buit per als joves.

Si sóc pessimista en aquest aspecte, ho sóc relativament. Crec que és molt millor que el professor, com a mínim, hagi passat per etapes de vida activa. El professor que ha passat per guarderia, primària, secundària, universitat, doctorat i institut, en aquest sentit, seria un mal exemple d'orientador. En canvi, la persona que en la seva vida ha passat per deu mil coses inconnexes... té, tanmateix, unes experiències que poden entusiasmar molt més al jovent i els pot obrir inquietuds i perspectives.

Jo prefereixo les experiències vitals. Si parlem d'orientació professional en el sentit que jo parlava, d'intervenir en la qualificació, i tenim en compte allò que deia abans en Salvador, que orientació vol dir aportar informació, endegar un procés... les decisions es prenen a la pràctica, no es poden prendre en una classe de tutoria: això, fracàs total. El problema rau en el fet que les decisions s'han de prendre sobre una experiència pràctica. Per a mi, el quid del tema seria si la LOGSE crea les condicions perquè es puguin donar unes etapes d'orientació professional en què l'experiència de l'alumne formi part del sistema. Perquè ara no hi és dins el sistema sinó fora: ara, amb la Llei de Cambres això queda articulats, si bé encara s'ha de posar en marxa. Aquí serà la prova del nou sistema: si aquests joves podran experimentar o no, i això serà possible si arribem a construir aquest sistema que lligui les empreses amb les escoles per tal que es creï aquesta experiència vital, de manera que sobre la pràctica puguin prendre decisions. Això serà possible, en tot cas, a partir de l'edat laboral. Però és que hi ha nois de 16 anys que ja han dit "prou!" al sistema, i aquí queda un buit greu i important, tant quantitativament com qualitativament.

Resumint, diria que la prova del canvi serà si podem posar en marxa un sistema d'aquest tipus, en què el jove pugui experimentar. Segueixo pensant

que, tot i que el jove es pot sentir adult consumint, això és una fal·làcia. La nostra societat està muntada entorn del treball, no de l'oci. És a dir, la intervenció dels joves en una societat democràtica passa per tenir treball i per la redistribució de la renda; si no, estem creant un altre tipus de societat, no sé quina.

SALVADOR AUBERNI:

Jo, quan he dit que "el cordó umbilical que uneix el jove a la societat és el consum" no vull dir que el jove se sent adult consumint, però sí que "el jove, consumint, allarga el seu procés d'adolescència", de tal manera que les seves urgències històriques no són tan "urgències". Això està generant una determinada tipologia de jove.

Jo estic preocupat per la llei. Té alguns "defectets" —si no, ja no seria llei—, però presenta unes grans possibilitats d'explotació positiva, fins al marge últim que pot oferir la pròpia llei. Ara bé, estic una mica espantat de veure:

- La manca d'un debat social intens sobre el perquè de la llei. Els agents educatius no han pogut fer un debat en profunditat que propiciés una crítica des del propi sistema perquè es veiés la conveniència d'aquesta reforma. I que aquesta conveniència es veiés també des del sistema social ampli (sistema productiu, administracions, sindicats, etc). Per tant, aquesta manca de debat fa que la llei sigui un simple paper i que la seva aplicació vagi una mica a remolc. I em temo que, en alguns aspectes —en d'altres no, perquè hi ha un potencial d'ensenyants que faran tot el possible perquè es donin intervencions positives dins les possibilitats que dona la llei—, el desplegament i l'aplicació de la llei vagin massa lents, fins al punt que, en aspectes fonamentals de la pròpia llei, l'aplicació no sigui sinó un canvi de noms i prou, i es mantingui la mateixa actuació de fa 60 o 70 anys, que és el que va passar amb la llei dels 70, que iniciava un procés molt positiu però és com aquell l'exemple que si a una persona del Segle d'Or el trasplantés al carrer d'una gran ciutat, es desmaia... i si l'entres dins un centre de càlcul informàtic ja li agafa... En canvi, si l'entres dins una escola es tranquil·litza. Com a ensenyants i mestres, hem de fer una crítica del propi sistema: continuem amb la pissarra, amb una colla de tics... tot i que tenim ganes de fer-ho bé.

- Si l'educador no vigila, a sobre, li caurà la responsabilitat d'insertar els joves, de buscar-los feina, etc. Llavors, jo ja plego. Hi ha d'haver una estructura seriosa i eficient de suport en el centre, per tal que el centre es pugui dedicar a atendre l'adolescent, que és una aspecte fonamentalíssim. Perquè el creixement del nen fins als 10-12 anys és un creixement bio-psíquic; a partir dels 12 anys es dona un creixement sòcio-cultural, en el qual es posen les bases de la cultura: en tota societat és en aquest període educatiu que es fonamenta la transmissió i l'assumpció de la cultura, i si no hi ha una atenció adequada es pot malmetre el seu futur com a societat.

Jo vaig tenir una experiència inesborrable: durant uns mesos vaig estar en la direcció d'una escola de gitanos en un barri de Barcelona. Fins a 4rt. d'EGB, jo era "el tio Salvador"; però a partir de 4rt. d'EGB jo era el "senyor director" o el "paio Salvador". Què havia passat? Que els nois, a partir d'una certa edat, assumien la cultura gitana en contraposició a la cultura paia.

- D'altra banda, tornaria a dir: orientació igual a procés. Orientació significa assumir per part de l'alumne un projecte professional, que no vol dir una presa de decisió que determinarà la seva carrera professional, sinó tan sols un punt inicial, allò de dir: "la teva carrera professional, el fet de deixar l'escola i començar a caminar per la via professional, és un punt inicial però no una perennitat", perquè el sistema és molt variable, està oferint mobilitat de professions, d'ocupabilitat, etc. I les persones s'han de saber situar dins aquest context. L'alumne, amb la formació inicial que té, està possibilitat per a una primera experiència professional, però la finalitat d'aquesta orientació dins del sistema educatiu seria de crear destreses d'inserció professional, veure com ha d'ofertar ell el seu temps personal per poder treballar, quins ressorts ha de buscar, quina formació, quines sensibilitats ha de tenir i, al mateix temps se li ha de crear la sensibilitat de tenir destreses i habilitats de manteniment de la feina, ja que sembla ser que és més difícil mantenir el lloc de treball que no pas trobar-lo.

Això vol dir que l'evolució del sistema productiu és molt ràpida i si un treballador no se situa colze a colze amb aquesta evolució de seguida en resta al marge. La formació ha de ser, doncs, contínua i hi ha d'haver uns "plus" de formació que permetin defensar aquell lloc de treball i, al mateix temps, anar diversificant la seva dedicació professional en funció d'aquesta

evolució.

Jo acabaria fent referència a un estudi dels anys 40 sobre l'evolució de la carrera: feia el seguiment d'un nombre considerable d'estudiants que, en la seva etapa de batxillers, tenien expectatives d'orientació, de dedicació, de professió. En la seva etapa universitària, un tant per cent notable i significatiu d'aquells estudiants ja havia variat aquelles expectatives i, en els primers 10 anys de professió, un altre determinat tant per cent també les havia variat... S'havia constatat que es donava una gran variabilitat entre les expectatives inicials i la dedicació professional al cap d'uns 20 anys. Això vol dir, que en un moment de final de sistema educatiu, com pot ser en acabar un ensenyament secundari, un batxillerat, un mòdul 2 o un mòdul 3, és un punt inicial de la carrera professional d'una persona. Dóna, per tant, una formació inicial que possibilita aquesta inserció però, al mateix temps, ha de tenir una actitud oberta d'anar obtenint continus "plus" de formació per anar mantenint aquest lloc de treball.

JOAN SOLER:

Tal com els ponents havien demanat, la visió dels adolescents des del punt de vista de la psicologia social, ens la podria aportar l'amic Jaume Funes: li donem la paraula.

JAUME FUNES:

La meva primera sensació és que la paraula "orientació" provoca confusions. Per a mi, té un contingut semàntic propi d'unes etapes anteriors i fins i tot la llei manté un joc de paraules: "orientació professional", "orientació professional i educativa"... i en tots els llocs el seu significat no és exactament el mateix. Hi ha una herència de la clàssica orientació: orientació era "les aptituds d'una persona" "els coneixements que té", "el perfil requerit per a una determinada professió", "les il·lusions que s'ha fet

per al futur". És el que es feia abans. És exactament això, avui en dia, orientar, tenint en compte les condicions en què estem? A mi em sembla que no.

D'entrada, cal començar a matisar: no fa gaire vaig haver de treballar per rediscutir la política de joventut en un ajuntament important de la perifèria de Barcelona i vaig adonar-me que allà hi havia molts serveis d'orientació i d'informació juvenil entorn del sistema educatiu i el sistema productiu. En el propi Ajuntament havia tres programes que feien aquesta tasca, i a la Conselleria d'Ensenyament de la Generalitat n'hi havia dos més, incidint en el mateix territori... Com a mínim, hi havia sis programes diferents que feien informació i orientació, però a la pràctica passava que a la informació hi accedien molt pocs nois i no pas els que més ho haurien necessitat; i, a més, les informacions que se'ls donava els servien de molt poc en el seu procés d'orientació. Perquè una cosa és informar, una altra assessorar i una altra orientar.

Com es fa l'acompanyament d'unes persones que la societat ha decidit mantenir durant 10 o 12 anys de la seva vida sense que siguin ni infants ni adults a través de les experiències vitals i professionals que tindran? Com servirà això perquè siguin un dia ciutadans adults? Per tant, la discussió és: què és orientació professional? orientació educativa? orientació vital? Com es prenen les decisions dins del sistema? Pràcticament s'està produint una successió de motivacions atípiques. Per què un xaval tria ciències pures? Doncs, perquè s'ha barallat amb el professor de llatí o perquè no suporta la literatura, però no pas perquè tingui cap interès o motivació per les ciències. La clau de fons és: com pot el jovent tenir una sèrie ordenada de motivacions successives, d'estímul educatiu personalitzats que els ajudin a tenir una seqüència raonablement humanitzadora de la seva vida, de forma que vagin essent més adults i vagin incorporant-se progressivament a la societat.

Hem passat d'unes etapes en què fèiem allò de l'orientació al final de 8è. d'EGB —l'orientació de l'acte únic—, a un procés de seguiment que és bàsicament una qüestió no només atribuïble a l'escola, sinó que hauria de ser la societat que es plantegés quins adults estaran al costat dels joves per fer aquest seguiment. La reforma pot ser inútil si no va més enllà de la pura reforma curricular: si no superem aquesta etapa de les modificacions

curriculars que, finalment, als adolescents els afecta ben poc, aquesta reforma serà absolutament inútil.

Per tant, o retornem a la discussió a fons de la tasca tutorial, al tema del mentor: què fan els adults que formen part del sistema educatiu amb uns adolescents condemnats a estar allà perquè vagin tirant, no tinguin conflictes, estiguin motivats... o la cosa té poca sortida.

Realment, com apunta l'amic Blasco, està molt en discussió "com es negocia el procés d'incorporació al treball", entenent que allò que està en discussió no és "tenir una professió" sinó "com aconseguir tenir una identitat mínimament estable sobre la base de tenir experiències laborals". És a dir: com una persona sense identitat, que no ha construït cap personalitat pròpia, que durant molts anys és un ésser que no és ni una cosa ni una altra, a base d'entrar a tenir experiències laborals, de relació amb el món adults que no siguin les relacions de l'escola, les de la família o les de l'oci, es troba mínimament útil i com, sense arribar a tenir una professió —que no la tindrà mai— té una certa sensació que és útil, i que es guanya mínimament la vida.

A mi m'espanta molt que es tornin a crear figures especials destinades a no res. Està molt clar que valdria la pena orientar els orientadors, els tutors, professors, psicòlegs, etc. per tal que sàpiguen estar al costat dels adolescents en aquest procés orientador, en el marc de l'escola o de les experiències laborals.

FRANCESC FALGUERES

(Director de Formació a la Cambra de Comerç i President Honorari de l'Associació Catalana d'Orientació Escolar i Professional)

S'ha de diferenciar molt el discurs d'orientació escolar del d'orientació professional, ja que, tot i que tenen relació, són dos discursos diferents:

L'orientació professional és una tasca que només poden fer professionals: perquè suposa coneixements específics del mercat de treball, treball de camp, i això no ho pot fer un tutor o professor de bona voluntat. Em sembla absolutament negatiu pretendre d'una manera voluntarista que el tutor faci tasques d'orientació professional en sentit estricte. Una altra cosa és quin

titulat ha de fer aquesta tasca: un pedagog, un psicòleg... però no vull entrar en aquest tema.

Parlem també d'un procés "career education" a què s'al·ludia: recupera les paraules "educació" i "professió", perquè és un altre discurs, que hem de distingir. No és el mateix educar per a la professió que per a l'ocupació o per al treball. Ara estem parlant d'educar per a una línia de qualificació, inserció, transició professional. I això sí que es pot educar. Hi ha gent que ha estat molt ocupada però que mai no ha estat un professional i potser no ho serà mai, per desgràcia. I un pot ser un bon professional i estar a l'atur.

Hauríem de superar discursos i debats de paradigmes —que poden ser bons, des d'un punt de vista essencialista— de si una orientació ha d'estar centrada en l'individu, en la societat, en el creixement, en la crisi, en el treball, en la vida... per anar a les tendències actuals, cosa molt més productiva. Les quatre tendències actuals europees són:

- L'educació professional entesa en relació amb l'educació contínua. És el gran repte. S'ha allargat la transició i la inserció, amb la qual cosa l'orientació afecta a nivells fins i tot de postgrau.

- L'orientació no pot sorgir de l'escola, i menys de l'experiència dels mestres —que pot ser lamentable— perquè pot transmetre frustracions personals: a nivell projectiu seria terrible. Hi ha d'haver institucions mediadores. S'ha citat la Cambra: la Llei de Cambres de Comerç és de 23 març i tindrà implicacions a curt i mitjà termini. La Cambra és una institució medidora, però també hi ha els gremis, la patronal, l'acord tripartit... Totes aquestes institucions mediadores hi tenen molt a dir.

- No s'ha d'oblidar la conjuntura socio-econòmica, no només econòmica. És molt diferent una orientació professional en èpoques d'expansió o en èpoques de crisi. Jo he estat assessor del Ministeri d'Educació, a Madrid, i quan em van dir fa dos mesos que hi havia 30 milions per al Pla Pilot de Madrid...! Fa riure! Es pot orientar sense esperar a l'expansió, però diferentment.

- Una educació professional per sobre de "trainings" i per sobre de discriminacions. Aquí s'ha dit si som en la societat del treball, del consum...

Som en la societat del diner, i el diner, moltes vegades, no té res a veure amb el treball. Molta gent pagaria per treballar i molta gent guanya no en funció del seu treball sinó en funció de l'oportunitat de mercat, etc. El treball ha passat a ser un servei de consum —un luxe, de vegades—, ha deixat de ser central però és importantíssim. Per tant, estan sorgint cada vegada més elements i més forts de discriminació. Llavors, l'orientació professional pot ser un factor superador de discriminacions, perquè hi ha col·lectius a tot Europa —com, per exemple, el femení— que estan discriminats. Hi ha països tan avançats en el camp de l'orientació professional, com França, que no se'n surten: França no ha resolt el problema de la discriminació sexual pel que fa al treball, en concret dels joves.

Per acabar, no estaria d'acord amb un matís: l'atur afecta molta gent, però afecta segons unes tendències. Fa 20 anys hi havia més atur entre gent de lletres que de ciències, i això continua: hi ha menys atur d'enginyers que no de biòlegs. Això vol dir que estem en una societat terciària i, per tant, l'atur afecta primer al sector terciari que no al tecnològic. Jo em replantejaria a tot nivell si podem anar orientant per inflar segons quins estudis. Compte! Això pot tenir explicacions socials, filosòfiques... o el que sigui: d'acord. Però és un fet constatat que hi ha una escassetat de tècnics de nivell mitjà en una societat tecnològica (a Catalunya, a Espanya, a França, a Itàlia...) i això no és d'ara, sinó que és una tendència que es va repetint. Que si tots els països es possessin a produir massivament tècnics de nivell mitjà, s'arribaria a la saturació? Possiblement. Però no s'hi ha arribat encara.

JOSEP MONTANER:

La meva obligació és de formar els orientadors a la UAB. He fruit molt escoltant totes les intervencions: hi ha hagut seny en la problemàtica però, és clar, pertanyem a camps diferents...

Si mirem la història de l'orientació —que ja té al voltant de 80 o 90 anys— hi podem veure dos camins: un que ha servit per tancar forats, per justificar els defectes que té el sistema educatiu i, per tant, impedeix la renovació, o bé justifica les consciències dels responsables de la política educativa: si hi ha problemes, jo ja he posat totes les peces per tal que es puguin resoldre. Tot això és orientació a través de serveis, i funciona de forma paral·lela al

sistema... Donar menjar a un pobre, havent-n'hi cent més que es moriran de gana, és salvar-ne un, però això no ajuda a resoldre el problema. Haurem d'aprendre a conviure amb aquesta tendència, perquè les coses no canvien tan fàcilment.

L'altre camí partiria d'una anàlisi de la realitat educativa i d'unes opcions segons les quals es creu que amb l'educació es pot ajudar a canviar una societat amb igualtat d'oportunitats democràtiques, i, a partir d'aquí, fer l'anàlisi.

Però, passem a l'escola. On es donen les orientacions, les preses de decisions? En principi, a l'aula: allí es generen els fracassos i els alts nivells d'aspiracions. Si després, al marge, el tutor els formula quatre preguntes... Però tot ja està fet: el que ho ha suspès tot i de petit volia ser veterinari, ara només podrà arribar a "esteticien". Qualsevol orientació al marge del nucli educatiu vol dir que els orientadors renuncien a fer educació. El que passa a classe té connotacions a casa i en d'altres situacions. A classe hi ha un nucli educatiu, on s'ensenyen uns continguts que són apresos en un context global, indestruïble, indivisible, que no es pot separar. Per tant, parlar de fracàs escolar i analitzar només els alumnes no és correcte: s'han d'analitzar els continguts i com ensenya el professor.

Des d'aquesta perspectiva sembla que parlo d'orientació escolar, però ja m'agradaria preparar als alumnes perquè, quan facin COU, puguin escollir de fer veterinària o ser mecànic. De què serveix el model de preses de decisions al marge? Per tapar i justificar el sistema. Partint d'aquesta línia, d'aquesta funció unitària, és clar, hi ha diversos camps, des dels hàbits d'estudis, programes d'auto-estima acadèmica professional, programes que ajuden al canvi, perquè si s'aprèn una cosa de memòria o s'aprèn a relacionar o, de forma creativa, a fer actes d'imaginació de cara a un futur que no sabem quin és, li poden servir aquests continguts. Això es fa a l'aula, a classe... Si s'agafa aquest nucli es prescindeix de la distinció entre orientació acadèmica i orientació professional, entenent que potser no s'acaba de veure clar: una cosa seria el rendiment acadèmic, una altra anar superant un rendiment acadèmic per a un títol professional, i una tercera —que és la que mana— poder entrar en el mercat laboral d'acord amb les seves exigències. Perquè no tindria raó de ser un títol si després no hi hagués possibilitat d'adaptar-se a les exigències del canvi del mercat laboral, i no tindria raó de

ser haver imposat als alumnes unes exigències acadèmiques —que poden estar falsejades— per obtenir un títol.

És a dir, l'èxit acadèmic va lligat a l'obtenció d'un títol, el qual va lligat també a les exigències del mercat laboral. Per tant, si parlem d'uns mínims de continguts teòrics, aquests vénen determinats pel fet que són necessaris per a un futur laboral. Això sembla molt simple, però és una revolució del sistema educatiu. Un orientador és un orientador de contextos, perquè ell no resol els problemes, sinó que actua ajudant els agents educatius i, si queda alguna deficiència, pot ajudar a tapar-la. Penso que tota l'orientació que no vagi per aquí és perquè encara no estem en una època prou sensibilitzada democràticament per creure que el món pot anar canviant.

Què seria el tutor? Aquell que, com a professor, aplica aquest tipus de programes i entusiasma els altres companys, perquè és una manera de promoure la formació permanent del professorat, de crear un moviment de renovació educativa; si està pràcticament tot per fer! S'han de fer moltes coses... Per exemple, el divorci etern entre el mercat de treball i l'escola: pretendre que des de l'escola els que mai no han estat integrats ho resoldran... potser sí, perquè a Lurdes sempre s'hi pot anar! Però s'hauria de fer a partir d'una aproximació als continguts segons les exigències del mercat laboral: aquí és on es trobarien els continguts mínims. I la reforma també va per aquí. Hi ha uns mínims bàsics que em sembla que, de cara a un futur que va evolucionant, s'hauran d'adaptar als processos.: no podem només ensenyar com funciona un ordinador, perquè al cap d'un any ja s'ha envellit...

Aquesta és la manera com jo entenc l'orientació: aquests programes que van a ajudar la motivació, l'atenció, els hàbits d'estudi, l'auto-estima acadèmica, l'educació per al canvi, el clima de formació... que van lligats, que no es poden separar de l'aula i del context unitari, i, al mateix temps, les experiències professionals, que s'haurien de donar a l'aula, la qual cosa vol dir que l'aula s'ha de traspasar fora d'aquest context físic, a l'empresa o amb d'altres formes de treballar. Això és el que em sembla que lligaria aquesta unió entre orientació escolar, professional i ocupacional.

És clar, la forma d'intervenir-hi és molt diferent i aquí és on es dona el rebuig i les resistències: no es pot fer si els agents educatius no hi

col·laboren, si els de la política educativa, els que manen, deixen unes hores de tutoria —que donen al més dolent, perquè ningú no hi creu—, i llavors busquen tècniques —i els EAPs els les donen— per justificar aquelles hores. I els orientadors se sentiran desanimats i buscaran la formació del professorat fora del context real on es fa. Uns hàbits d'estudi, com es poden entendre fora de la classe? No és allí, sinó dins de l'aula on realment s'aprèn a nedar, on hi ha l'aigua... Fer-ho a fora, a la tutoria? Allí no es pot aprendre a nedar: sols es pot donar als alumnes quatre recomanacions teòriques, fora de la vida...

JORDI LONGAS:

Treballo en una escola de FP a Sant Vicenç dels Horts i no sé si podria aportar gaires coses. El primer que pensava ara és que la secundària potser ja estarà caducada quan s'apliqui la reforma i ja no respondrà tal com s'esperava. En el món educatiu cada vegada més hi ha un problema de prospectiva, de prospectiva àmplia. A la nostra escola, on fem molts cursos ocupacionals, ens és impossible d'estar actualitzats tècnicament al ritme que va canviant la tecnologia. El gran objectiu d'aquests cursos és fer 300, 500 hores de formació i, d'allà, directament a treballar. Si no insereixes un 75% de l'alumnat no hi ha possibilitat que et renovin els cursos. Llavors, comences en una aula de mecànica a fer pneumàtica i als quatre mesos has d'instal·lar control de CAT perquè allò ja no és suficient: estem així continuament.

Aquesta és una crisi parcial o total? No ens ho ha dit ningú. Jo em pregunto: "Després, de veritat, hi haurà altra vegada creixement?". Però aquesta pregunta no la respon ningú. Hi ha aspectes molt concrets: la LOGSE no tenia un projecte de viabilitat econòmica, es va aplicar uns quants anys després que fou aprovada. És clar, això sorprèn. Aquest any tornen a haver-hi 43 i 45 alumnes per aula a molts instituts. Són elements concrets de problemes no resolts. Caldria una plataforma de debat sobre cap on va la nostra societat, la nostra comarca, el nostre poble... Plataformes amb agents socials, amb educadors, amb polítics... Avui les plataformes, bàsicament, són de governants. Però això ens fa escèptics: als pagesos els primaven perquè produïssin llet, i sis anys després no saben com fer -ho per fer que no en produeixin. En educació pot passar el mateix: ara ens primaran perquè

eduquem tecnologia o qualsevol altra cosa i d'aquí a uns anys serà un desastre. Qui ho diu amb prou garantia perquè una escola, uns educadors, un equip es motivi de veritat a treballar en això?

Per exemple, als joves d'ara què els preocupa? El valor treball entre els joves, quin lloc ocupa, del seu ranking? Jo tinc un alumne amb deu germans, sis d'aturats, què li has de dir si aquesta és la seva experiència?

I també em pregunto: hi haurà treball? Perquè tinc 40 alumnes, 30 que s'insereixen... però, i els altres 10? En termes quantitius és un gran èxit que s'insereixi un 75%, però... Potser l'escola és l'única institució social que realment es pot preocupar per aquestes persones, perquè el mercat és evident que no ho farà. Una orientació cap a un projecte de vida...

Amb la reforma, tot el projecte curricular, bàsicament, s'orienta cap a un mercat de treball, no té altres continguts que no sigui desvetllar destreses i habilitats i procediments que facilitin una incorporació a un mercat. Tot això condiona el perfil de l'educador. Potser convé que l'educador sigui més un coneixedor de la psicologia de l'adolescent o de la societat que no pas un profund coneixedor del mercat, perquè no hi ha ningú que pugui dir d'aquí a 15 o 20 anys, quan aquests joves estiguin en plena edat productiva, quines demandes reals hi haurà.

Un element de matís: la tasca educativa és una tasca d'equip. És la coherència d'un equip que pot educar més o menys. En aquests moments, el nombre d'adolescents joves que es van desadaptant de la societat és cada vegada més gran. El problema dels 14-16 anys cada vegada és més flagrant i menys plantejat —l'absentisme ja comença als 13 anys, i abans i tot—. Si tot està en funció d'una societat productiva, sembla que hi ha persones que queden descavalcades, moltes, i ens adonem que, des de l'escola, anem consolidant la teoria dels dos terços, que fa deu anys es començava a plantejar i que ara la comencem a veure de moltes maneres i ens deixa una mica freds, potser per impotència.

RAÛL RIBERA

(Responsable de Formació del Departament de Promoció Econòmica de l'Ajuntament de Sabadell)

Lástima que se haya planteado la orientación profesional simplemente como una etapa a la que sólo tienen derecho las personas jóvenes. El tema puede tener tendencia a inclinarnos hacia este segmento de población pero, a diferencia de los números que nos ha presentado el Sr. Auberni, hay otras zonas de Catalunya en que hay un segmento de población 25-35-40 años que está en una situación más compleja y precaria que este segmento de juventud. Antes podías entrar en una empresa y jubilarte en la misma (se habla de una media de 5 a 7, en distintos puestos de trabajo, con distintas ocupaciones).

Luego, que el sistema educativo es también responsable de lo que está produciendo porque es un sistema endógeno que nunca ha intentado abrirse a la realidad del mercado y se ha quedado como un cuento de hadas, en el que, cuando el alumno, al salir del sistema educativo, se ha encontrado con una verdadera selva. Hemos envuelto con algodones esa realidad y, muchas veces, los profesores, los centros... tienen un conocimiento alejado de lo que es el mundo laboral y no hemos sabido converger en una actividad como es la formación.

Somos un país lleno de grandes teóricos, eso les pasa a nuestros orientadores. Posiblemente estén llenos de grandes teorías pero nos faltan los contenidos, los medios, a la hora de la acción. Hay experiencias en Europa bastante diferentes de la nuestra. Por ejemplo, el caso alemán: donde la responsabilidad profesional no la tiene el sistema educativo sino el propio mercado laboral.

En contestación al representante de la Cámara de Comercio: lo de planificar, es tan difícil para la administración como para el sistema educativo o para la empresa. ¡Cuántas empresas no han quebrado por sobresaturar sus almacenes! ¡Cuántas no se han equivocado en sus estrategias! ¡Cuántas no han creado productos que no han tenido aceptación en el mercado! Es decir, que no hay que atacar tanto ni únicamente al sistema educativo, porque es muy complejo planificar qué es lo que quiere el mercado. Porque, en realidad, somos carne de mercado una vez salimos del sistema educativo, y suerte los que entramos en el mercado laboral...

JOAQUIM FARRÉ

(Professor en una escola de FP adaptada, de l'Ajuntament de Barcelona).

L'avantatge que es té d'intervenir l'últim és que s'ha dit pràcticament tot i han quedat molts dubtes i cabdells per lligar. Jo penso que, per a mi, la reforma hauria de començar per reformar l'escola. És impossible parlar dins de quatre parets, cal sortir fora i com més agents hi intervinguin millor.

La LOGSE ho permet quasi tot, però és extraordinàriament tímida en una població. I als nois que arriben als 16 anys i no tenen els mínims, quina opció els donem? El límit del mercat? El límit del sistema educatiu! Hem dibuixat una formació professional que només és per als que tenen un nivell intel·lectual, que és l'únic nivell que es valora al país. El noi que no és capaç de maniobrar amb elements abstractes, no se'n surt, ni a FP ni enlloc. Aquell noi que als 16 anys no sap llegir ni escriure, quina orientació li voleu donar si no té ni escola per anar? Això ho insinua la LOGSE en els programes de garantia social, però amb quatre frases, i no en diu res més. Ara fa un mes ha sortit una regulació també molt tímida i generalitzada d'experimentar els programes de garantia social a Catalunya, però és un tema que no surt mai, sempre que es parla de formació professional ningú no se'n recorda, d'aquesta població. Aquesta població va des del noi que és un fracassat escolar per raons socials fins al noi que fracassa pels seus límits intel·lectuals, i aquest noi té dret, també, des del punt de vista constitucional, que el sistema educatiu li doni una opció. Heu parlat dels EAPs, però quins maldecaps tenen els EAPs per orientar físicament... perquè, quan aquest noi no el vol l'escola, on l'envien? No saben on enviar-lo.

JAUME FUNES:

No es bo parlar de l'etapa adolescent des de la perspectiva dels joves o dels adults. En parlar d'orientació, en els termes que sigui, cal diferenciar el que és adolescència i, dins l'adolescència, el que és la secundària obligatòria i la 2a. secundària, de joves amb experiències laborals o sense cap experiència laboral i d'adults amb situacions de precarietat i problemes laborals.

L'altre tema és el de la diversitat. Recentment, al País Basc s'ha publicat un llibre, que és bastant interessant, sobre itineraris d'incorporació social per a

persones amb necessitats educatives específiques, insistint en els adolescents i joves. El dret a l'educació suposa organitzar tots els nivells en la diversitat, i això és un problema seriós a curt termini: les escoles diran "no estem acostumats a això i volem assistents socials, escoles especials, tallers protegits que se n'ocupin..." i aquesta no és la sortida.

Per a mi —referint-me, com a molt, fins als 18 anys—, en una escola que ha estat pensada per a ser —com diuen els francesos— "mediadora de la cultura" —és a dir, la gran cultura, els adolescents i els professors que, enmig, "mediaven"—, com es converteixen els professors en persones que fan socialització, que converteixen els adolescents en ciutadans. Podran ser orientadors en la mesura que socialment, políticament i educativament s'accepti que l'escola secundària ha canviat la seva funció.

MIQUEL INGLÈS:

Hi hauria, també, el tema de la mobilitat, que avui en dia és un dels aspectes centrals, junt amb l'orientació, i, en aquest aspecte, hi ha un àmbit d'orientació cultural que ha canviat fonamentalment, que és la dimensió europea. Pel que fa als altres temes, crec que ja s'ha dit tot i seria repetir-los.

JOSEP ANTON BLASCO:

Un tema llarg, però ja no per tractar-lo aquí, és si la crisi que plana sobre la nostra societat és una crisi parcial o total. Sense oblidar que som un país pobre del nord, o potser ric del sud, a partir d'aquesta situació real, jo preguntaria com es negocia això? Quines prioritats hi ha? Si és l'ocupació juvenil, les pensions... respecte a les persones que tenim treball, respecte als funcionaris —als quals, per cert, no s'ha augmentat el sou—... Però, dins d'un context on les coses fossin sabudes, es podria negociar això i moltes més coses, a banda d'altres que toquen molt més amunt: qui paga els impostos, qui els ha de deixar de pagar, etc.

A mi em preocupa que desaparegui l'aprenentatge d'oficis sense que hagi estat prou rodat com es fa la integració d'aquests alumnes, com es fan els crèdits de reforç. Em preocupa que aquests alumnes hagin de patir aquest

ensenyament obligatori per a tots. No solament els que van molt al davant, sinó els que no hi arriben, a tots els quals el mercat de treball sembla ser que no necessita. També hauria de negociar-se, però més enllà del treball de l'assistent social.

Un altre tema és el que ha plantejat en Josep Montaner sobre la qüestió del professorat que és dins l'aula on es fa l'orientació, i sobre la transmissió de valors i l'orientació per part del professor. Em sembla que hi ha hagut alguna experiència en d'altres països respecte al pas dels professors per les empreses, i em refereixo, no als mestres de formació professional, sinó al de llatí, al de grec, al de matemàtiques... Un reciclatge d'aquest professorat que pogués participar en estades en empreses és una cosa que el sistema educatiu s'ho podria permetre. Potser obro un altre tema, el del reciclatge del professorat a les empreses, que no sé si resta ja temps de desenvolupar...

JOSEP MONTANER:

Jo distingeixo el pas de l'escola a l'empresa, del fet d'afrontar el problema de la formació de la gent adulta qua ha sortit d'una formació reglada que parteix d'altres esquemes. Ara, això del pas del professorat a l'empresa, tampoc no ho entenc així. Entenc que és veritat que l'empresa no té cap necessitat d'anar a l'escola i els professors tampoc perquè estan més còmodes en la seva situació. Per tant, s'haurien de buscar uns elements d'agents educatius que tenen incidència en l'empresa i en l'escola, per aconseguir un apropament, perquè, si se'n van de l'escola a l'empresa, l'empresa funciona amb uns models de productivitat i, per tant, se l'ha d'ajudar a fer aquests passos. Això estaria, en part, lligat amb l'apropament mutu que obligaria a canviar els plans d'estudi de les universitats. En canvi, la transició escola-treball és un altre problema on els mínims es pensen perquè aquells alumnes mig fracassats es mantinguin en un lloc de treball quan perdin el que hagin trobat, i les tècniques d'inserció no són tan importants. S'han de fer al final de tot perquè sinó, deixaran allò que més falta els fa: aprendre a mantenir-se en el lloc de treball, quan n'hagin trobat un.

SALVADOR AUBERNI:

Jo volia comentar a l'amic Ribera de l'Ajuntament de Sabadell, allò que deia que l'orientació havia de ser per a tothom. Evidentment, el que passa és que ens centràvem en l'etapa juvenil perquè estàvem parlant de l'orientació i el sistema educatiu (LOGSE), i de l'orientació inicial. Però estic totalment d'acord amb el que deies que hi ha d'haver una orientació com a procés per a tothom i en qualsevol moment.

D'altra banda, hem d'estar d'acord que hi ha aquesta revolució pendent però serà molt difícil guanyar-la, pel fet que el propi sistema ja marca unes discriminacions: la formació teoricista d'élite, per a les classes dirigents, i la formació tècnica, per a les classes populars. Si repassem l'evolució de la formació professional, veurem quina ha estat la inversió de l'administració en formació professional i quina ha estat l'escola de formació professional que ha tingut crèdit i prestigi: una determinada escola professional privada... Perquè la inversió pública no ha anat cap a la formació professional; és a dir que, com a sistema, hi ha una discriminació d'entrada. Quina discriminació no tindran les persones amb més discapacitats? Aquí hi ha una revolució pendent, oi?

JOAQUIM FARRÉ:

Penso que amb els canvis que s'estan produint, creure que després de l'ensenyament obligatori els nois sortiran amb aquest dibuix tan bonic que fem, això és somniar truites. Som l'únic país on la gent aprèn a conduir submarins sense pujar ni a les "golondrines", l'únic país! ... o dels únics! La formació professional s'ha de fer fora de les parets de l'aula! Ja sé que hi ha uns límits econòmics. però si, en un debat com aquest, no ens plantegem aquests temes sempre estarem allà mateix.

Una cosa són els límits i una altra és cap on anem. Jo penso que s'hauria de dir clarament: nosaltres volem anar cap aquí, però els límits són aquests. Però no veus que anem cap a una altra banda: fem una formació professional a la pissarra... Ens pensem que la majoria de la gent seran tècnics mitjans? Jo penso que no... La cosa és molt complexa.

MIQUEL INGLÈS:

Si fem un salt deu anys enrera, segurament que aquest tema hauria pivotat entorn dels nous oficis, les noves professions, fins i tot es va crear un institut per a això... Mentre avui en dia hi ha una angoixa compartida sobre què passarà demà... El problema no és la prospectiva, ara ja no en parlen ni els eufòrics: no se'n pot fer, de prospectiva. L'única prospectiva és la constatació que estem en un món de caos imprevisible i hem d'ajudar el jovent de tal manera que siguin capaços de construir-se el seu futur, a la seva manera. Això és molt, molt difícil. Qui tingui alguna solució, que comenci a donar idees...

Col·lecció DEBATS DE L'AULA PROVENÇA

1. *Els mestres, agents del model d'escola.* M. Rúbies, P. Darder, J. Cots. 1989.
2. *Ciutat i habitatge: perspectives per als anys 90.* Ll. Cantallops, J.A. Solans, M. Ribas Piera. 1989.
3. *El metge davant l'atenció sanitària.* N. Acarín, A. Segura, A. Salgado. 1989.
4. *Els Jocs Olímpics: per què i per a qui?* J.M. Huertas Clavería, J. Cruz, R. Alquézar. 1989.
5. *Les televisions privades des de la perspectiva de la comunicació a Catalunya.* J.M. Forn, J. Gifreu, M. Reixach. 1990.
6. *Els treballadors africans a Catalunya, aspectes socials i culturals.* T. Losada, N. Sastre, J. Soler. 1990.
7. *És possible una defensa no ofensiva d'Espanya? Es pot defensar un país pacifista?* Ll.M. de Puig, V. Fisas, J. Porta. 1990.
8. *Sindicats i concertació després de la vaga general.* S. Carrasco, S. Aguilar., J. Roca, F. Pindado. 1990.
9. *Enquestes d'opinió: entre la informació i la manipulació.* E. Bonet, J. Estruch, J. Porta. 1991.
10. *Alternatives per a un funcionament més eficaç de l'administració de justícia.* J. Roig, J.Ll. Jori, J.M. Gasch. 1991.

11. *Audiovisuals arreu. I a l'escola?* P. Ribera, A. Bartolomé, J. Ferrés. 1991.
12. *Els reptes de l'associacionisme.* M. Ferrés, P. Martínez, F. Pindado. 1991.
13. *Multiculturalitat a les escoles.* R. Cañadell, D. Juliano, J. Pérez, M. Pujol. 1992.
14. *Què se'n fa, dels llibres?* S. Fàbregues, E. Teixidor, J. Terribas, M. Reixach. 1992.
15. *El descrèdit de la política.* S. Cardús, Ll. Hernández, J. Subirats, J. Porta. 1992.
16. *La Justícia de Menors, una justícia menor?* C. González, J. Funes, Ll. Ventosa, F. Pindado. 1992.
17. *Unió Europea, cultura i cultures a Europa.* Ll.V. Aracil. 1993.
18. *El canvi global en el medi ambient des de la dimensió personal i social. Què cal fer i com?* M. Ludevid, P. Pous. 1993.
19. *Mercat de treball, ocupació i competitivitat empresarial.* A. Contijoch, J. Roca, J.M. Gasch. 1993.